

Gledališče je tudi umetnost gledanja

Fenomenologija gledališča Jens Roselt se v knjigi ukvarja s tistim »drugim« pri predstavi, z gledalcem

Besedilo *Fenomenologija gledališča* nemškega avtorja Jensa Roselta učinkovito zruši nevidno četrto steno in nedvoumno, pa tudi izredno duhovito, pripelje do ugotovitve, da je dogodek rezultat tistih, ki gledajo, in tistih, ki so gledani.

ANDREJ JAKLIČ

Zvonjenje telefona med predstavo, telesni vonji in arome, ki jih prinesemo/-jo na dogodek, škripanje stolov, momljanje, cmokanje, tudi smrčanje ... so, poenostavljeno, legitimni atributi vsake gledališke uprizoritve. Tudi če niso vtikani v trdno strukturo predstave, če niso del, vstavljen v študijski proces, na dogodku pač enostavno so. Zato jih ni mogoče obiti. Vplivajo tako na občinstvo kot na igralce. Če jih ne bi bilo, bi bila konkretna uprizoritev drugačna, kot je z njimi.

To pomeni, da gledališče nikoli ne (z)more obstajati samo zase, brez tistega drugega. Vedno potrebuje še nekoga, ne zgolj tistega na odru. Vseeno, kje je, ta drugi mora biti (vsaj delno) v vlogi gledalca. Sicer dogodek umanjka. Dogodka praktično ni. Tega se še kako zaveda Jens Roselt, od leta 2008 profesor za teorijo in prakso gledališča na Univerzi v Hildesheimu, avtor predzadnje izdaje Knjižnice **MGL** *Fenomenologija gledališča*, ki je lani izšla v slovenskem prevodu Mojce Kranjc.

Študijo, v kateri pravzaprav ne gre za raziskovanje oziroma ukvarjanje z ekskluzivno fenomenološkimi problemi, pač pa ukvarjanje z eminentno gledališko problematiko, resda obdelovano s stališča fenomenologije, zameji na tisto »vmesno« področje. Na področje gledališkega dogodka, zmuzljivega, večno spremenljivega, nikoli enakega, ki se zgodi vedno znova in je odvisen od razmerja, v katero vstopata na eni strani igralec, na drugi pa gledalec. Ne zanima ga torej, kako izdelati, ustvariti predstavo, pač pa točka, v kateri predstava zaživi, ko se zgodi. Hkrati jasno povzema ključno misel fenomenološke estetike, »da umetniško delo oživi šele opazovalec in da se pri tem doživljaju konstituira estetski objekt«.

Ideal kot nekaj, čemur se je treba ogniti

Takšno razumevanje so omogočila dela historične avantgarde z začetka 20. stoletja. Takrat je bil namreč gledalec izrinjen iz udobne in varovane pozicije nevtralnega opazovalca. Soočati se je moral s strahom, šokom in škandalom ..., s stanji, ki so njegovo vlogo na novo definirala.

Tako so se, kot Roselt nazorno razgrne s prikazom ključnih gledaliških tokov, spremenila razmerja med ustvarjalci in gledalci. Nastal je prostor ustvarjanja, ki ni gradil na perfekciji posnemanja, iluziji in življenju, pač pa na problematiziranju teh nekoč ključnih elementov grajenja predstave. Prostor je dobila napaka (v sistemu), ideal je bil vzpostavljen zgolj kot nekaj, čemur se je treba ogniti, slog kot nekaj, s čimer se ni treba preveč dosledno ukvarjati ... tako se je začel ustvarjati prostor, ki so ga kasneje zavzele konkretnejše odrske oblike, performansi, happeningi, še prej brechtovske forme gledališkega ustvarjanja ... razvila se je oblika scenske umetnosti, ki od gledalca zahteva aktivno sodelovanje, tako mentalno kot povsem konkretno. »Razpoka« v sistemu je povzročila ponoven stik vseh vključenih v dogodek.

Nedvomna kvaliteta knjige, razlog, da bo pritegnila tudi bralce, ki gledališče bolj kot teoretski diskurz razumejo kot praktično, kratkočasno obliko doživljanja, je jasna struktura, hkrati pa koncizno in lucidno podajana vsebina, ki ji tudi takrat, ko naleti na trše teoretske orehe, uspe ohraniti veliko mero komunikativnosti in razumljivosti.

To potrjuje tudi Roseltovo temeljno tezo: da gledališče ni samo umetniška oblika, pač pa tudi umetnost gledanja.

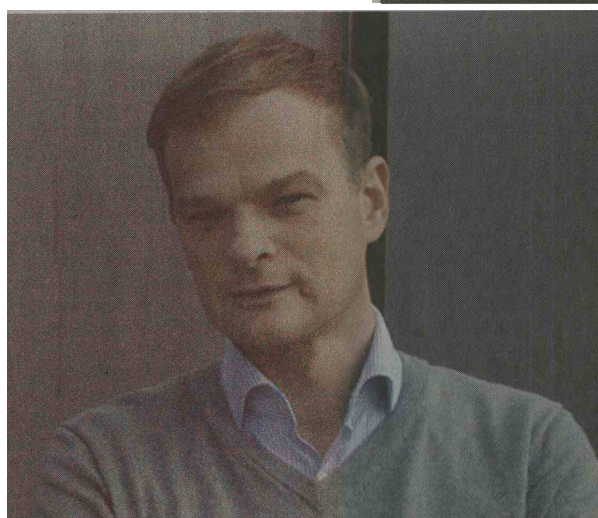
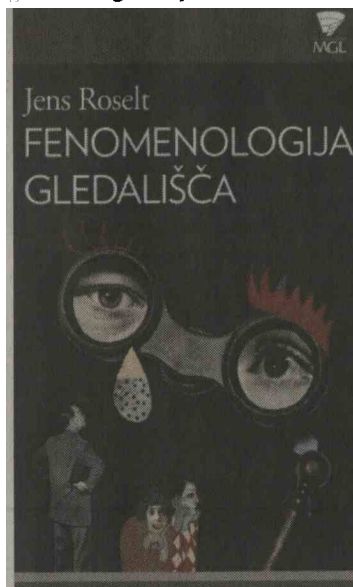

FOTO ARHIV UNIVERZE V HILDESHEIMU

O AVTORJU

Jens Roselt (1968), profesor za teorijo in prakso gledališča na Univerzi v Hildesheimu, dramatik, dramaturg, kritik, prevajalec. Leta 1998 je doktoriral s tezo o ironiji in gledališču. V letih 1999–2008 je sodeloval z Eriko Fischer-Lichte, avtorico besedila *Estetika performativnega*, ki je skupaj z delom Hans-Thiesa Lehmanna *Postdramsko gledališče* Roseltovo temeljno izhodišče pri razvoju *Fenomenologije gledališča* (nikakor pa ne edino!). V zadnjem desetletju intenzivno objavlja znanstvene razprave s področja estetike sodobnega gledališča, fenomenologije, gledališkega prostora, analize predstav ... Pri nas je bila leta 2013 uprizorjena njegova komedija *Trojček* (režija Samo M. Strelec).